
Faktoidok

A faktoidok

- A meggyőzés sikeres eszköze: faktoid
- A faktoid: „Olyan tény, ami csak azóta létezik, amióta az újságokba bekerült.” (Norman Mailer)
- Tágabban: Olyan állítás, amelyre nincs bizonyíték. (rémhírek, pletykák stb.)
- Fajtái:
  1. Fikció, amely közszájon forog és egyre inkább tényként fogadják el az emberek.
  2. Amely lehet igaz vagy hamis, de mindenestre semmi konkrét bizonyíték nem támasztja alá.

A faktoidok

- 1. Példa: 1944. szeptember 1-én az USA területén egy új sorozatos betörést elkövető személyről beszélt a sajtó. (Veszélyes, könnyen halállal végződő „gázzal” támadt. Az elkövetőt soha nem fogták el: valójában kitalált személy volt.)
- Másik példa: 1938 október 30-án mutatták be Orson Welles rádiójátékát (H.G. Wells művének adaptációját.) A lakosság jelentős része pánikba esett: a telefonvonalak izzottak, mert tömegesen köszöntek el az emberek szeretteiktől, abban a tudatban, hogy a marslakók tényleg támadnak.

A faktoidok

- 2. Példa: Összeesküvés-elméletek. Ha nincs mellette bizonyíték, ez is azt bizonyítja, hogy milyen erős kapcsolat van az összeesküvők között. (Milyen ügyesen összejátszanak.) További példák:
  - a) munkahelyen: pletyka
  - b) tárgyalóteremben: közvetett bizonyíték
  - c) tömegkommunikációban: gyanúsítgatás

A faktoidok

A politikában igen gyakori az alkalmazása. (Thomas Jeffersonról ellenfelei azt terjesztették, hogy ateista. Hiába próbálta tisztázni magát, az ateizmus vádja végigkísérte pályafutását. Goebbels és Sztálin szerint is a „kis hazugságokat” könnyen tisztázhatják a megvádoltak, de az igazán fantasztikusan hangzókat, az úgynevezett „nagy hazugságokat” szinte soha, ezek mindig beárnyékolják a megvádoltakat. Lásd koncepciós perek: Például Buharin terrorista, vagy Berija CIA ügynök.)

- Sokszor a sejtetés – a pusztá kérdésfeltevés – is majdnem olyan mértékben beárnyékolja a vádlottat, mint a nyílt vádaskodás. (A kérdés szerepe a meggyőzésben)

Kérdések, válaszok

Érvelés és elemzési módszerek

Készítette: Elek Nikolett

2011. Szeptember 14.

Miről lesz szó?

- I. Kérdések szerepe, funkciója
- II. Választípusok
- III. Kérdések típusai
- IV. Hibás kérdések
- V. Hogyan kell a hibás kérdéseket kezelni
  - Bereményi kutatás
  - Beugró tudnivalók

I. Kérdések szerepe

- A vitákban gyakori eszköz
- Meghatározza a válaszadó mozgásterét
→ a kérdés meghatározás is
- Az egyik legerősebb érvelési eszköz
- A mellettünk szóló/ a másik ellen szóló legerősebb érvből érdemes indítani
- Nem szabad engedni, hogy figyelmen kívül hagyják a kérdésünket
- A választ figyelni kell

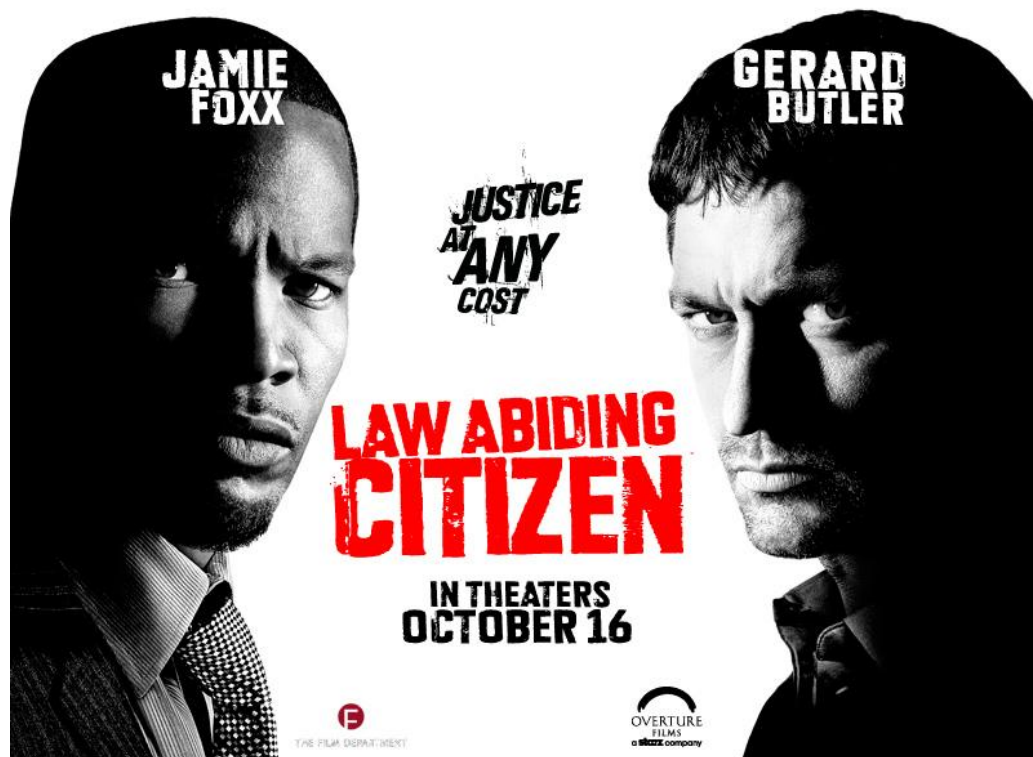

1. példa

- **Törvénytisztelő polgár**

filmrészlet

(32:24-35:15)

Forrás: http://www.entertainmentwallpaper.com/images/desktops/movie/law_abiding_citizen05.jpg

II. Választípusok

... a választ értékelni is kell (a kérdés grammatikájának függvényében)

- **Egyenes/direkt válasz**

A kért információt tartalmazza

- **Indirekt**

A kért információ egy részét tartalmazza

- **Mellébeszélés**

A válasz nem a kért információt tartalmazza

- Ha nem kapunk választ, fel kell hívnunk erre a figyelmet és újra feltenni a kérdést

2. Példa- Mellébeszélés kezelése

- Best of Paxman:

<http://www.youtube.com/watch?v=sCo7qbzEX3c> (2:30-4:18)

3. Példa- választípusok

„Milyen programok lesznek az esküvő napján?”

- **Egyenes válasz**

Reggel fodrász, kozmetikus, aztán fotózás, majd a házasságkötő teremben boldogító igen, aztán családi vacsora.

- **Indirekt válasz**

Hát kimondjuk a boldogító igent a házasságkötő teremben.

- **Mellébeszélés**

Nem hiszem el, hogy te is ezt kérdezed! Mégis mi lenne? Majd meglátod a meghívóban, nemsokára elküldjük.

III. Kérdések típusai

- **Eldöntendő kérdés**

Bevállalja? → Igen./ Nem.

- **Választó kérdés**

Melyik parlamenti párt álláspontja áll önhöz a legközelebb x. kérdésben? → A Fideszé./ Az MSZP-é./ A Jobbiké./ Az LMP-é.

- **Kiegészítendő kérdés**

Hol a pénz? → témába vágó helymeghatározások

IV. Hibás kérdések

- ... a kérdés meghatározás is
- A hibás kérdések nem jól határozzák meg a szóba jöhető válaszok halmazát
- Két csoportra oszthatók:
  - Veszélyes kérdések és
  - túl általános kérdés

IV. Hibás kérdések

Veszélyes kérdések

Túl általános kérdés

IV. Hibás kérdések

Veszélyes kérdések

- Túl szűkre szabják a mozgásteret
- Veszélyeztetik a válaszadó álláspontját

Túl általános kérdés

- Nem jelöli ki pontosan a várt információt
- Nem csak a szükséges információt célozza meg

A kontextustól függ, mit tekintünk hibás kérdésnek!

4. Példa- túl általános kérdés

„Mi foglalkoztatja mostanában?”

- Hibás, túl általános kérdés:

Ha egy korrupciós ügybe keveredett közszereplőtől kérdezik ahelyett, hogy konkrétumokra, szereplőkre, következményekre kérdeznének rá.

- Nem hibás a kérdés:

Ha pl. egy portré interjúban merül fel, és az interjúalany a véleményével is magát jellemezheti.

IV. Hibás kérdések- veszélyes kérdések

- Agresszív kérdés
- Komplex kérdés
- Túl sokat állító kérdés

A, Agresszív kérdés

- Túl szűkre szabja az egyenes válasz kereteit
- A kérdés által kijelölt válaszlehetőségek nem engedik meg, hogy a válaszadó a valós álláspontjának megfelelő választ adjon
  - Lehetséges kedvesen is feltenni agresszív kérdést

5. Példa- agresszív kérdés

Mázlista. Mint lett később Cseh Tamással, az önnel elsőként filmet készítettő Nemeskürty „tanár úrral”, illetve a darabot rendeztető Schwajda Györggyel, hogy csak néhány kvázi mentorát említsük. Ennyire Fortuna kegyeltje? Vagy az önérvényesítés művésze?

- *Ugyan. Cseh Tamással szinte végzetszerű volt a találkozásom, Nemeskürty István több, velem egyívású írófélét megkínált a lehetőséggel - én vállaltam. Schwajdának épp nem volt rendezője...*

5. Példa- agresszív kérdés

- Miután a riporterek explicite kimondják, hogy Bereményi mázlista („Mázlista.”; „Ennyire Fortuna kegyeltje?”) és mindhárom példájuk Bereményi szerencsés mivoltját támasztja alá, ezek után fogalmaznak meg egy választó kérdést: „Ennyire Fortuna kegyeltje? Vagy az önérvényesítés művésze?”
- A sikerességnek számos egyéb oka lehet, pl.: tehetség, akarat erő, maximalizmus, állandó fejlődési igény, kapcsolatok stb.
- Azért agresszív ez a kérdés, mert a riporterek túl szűkre szabták az egyenes válasz kereteit, pozitív válaszlehetőségeket nem ajánlanak fel.

Az agresszív kérdés kezelése

- *Mázlista vagy törtető?*
- 1. Egyenes válasz: Mázlista./
Törtető./Mindkettő.
- 2. Kifejti álláspontját (de nem egyenesen a kérdésre válaszol, mellébeszél): Én a tehetségnek tulajdonítom stb.
- 3. **Az érveléstechnikailag ajánlott módszer**

Az agresszív kérdés kezelése

- A módszer elemei:

1. Rámutatunk arra, hogy a kérdés hibás
2. Megfogalmazzuk a megfelelő kérdést
3. Megválaszoljuk az általunk átfogalmazott kérdést, kifejtjük az álláspontunkat
4. Jóváhagyást kérünk az újrafogalmazott kérdésre

2011. 09. 14. **5.** Ha nem hagyja jóvá, indokolja meg az okát

B, Komplex kérdés

- Túl sokat kérdez egyszerre
- Egy kérdezési egységben több kérdés szerepel, de az egészre vár egy választ
  - Nehéz rekonstruálni, mi is a kérdés
  - Esélyt ad a mellébeszélésre
  - Elsikkadhatnak fontos kérdések
  - Nem derül ki, mire válaszol a válaszadó
  - Árukapcsolás problematika

6. Példa- komplex kérdés

Egyetért-e Ön azzal, hogy:

- teljes számonkérésre van szükség, a politikusbűnözés pártállásától függetlenül?
- a képviselők visszahívhatóak legyenek, és a mentelmi jogukat el kell törölni?
- a politikusokat bűncselekmény elkövetése esetén kétszeres büntetéssel kell sújtani?

→ **Igen? Akkor Ön is Jobbik szavazó.**

Forrás: <http://www.tothpeterszeged.hu/rendet/program-reszlet-1.html>

A komplex kérdés kezelése

- A módszer elemei:
  - Rámutatunk arra, hogy a kérdés komplex.
  - Megkérjük a kérdezőt, hogy tegye fel külön-külön a kérdéseket.

C, Túl sokat állító kérdés

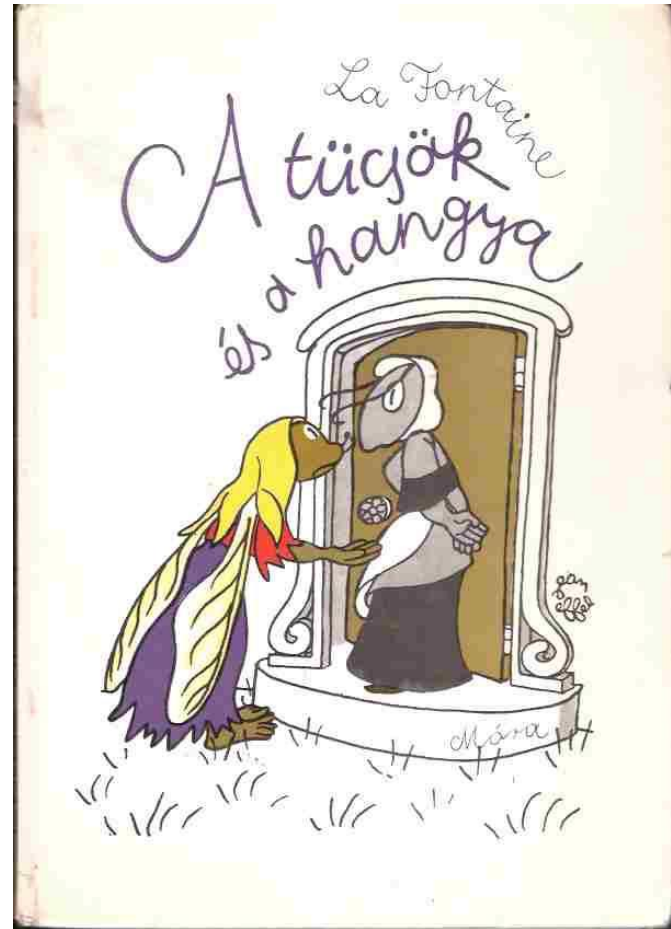

- Olyan előfeltevéseket tartalmaz, amelyek veszélyesek a válaszadóra, annak álláspontjára nézve.
- A kérdező anélkül teszi fel a kérdését, hogy az előfeltevésekre előzőleg rákérdezett volna
  - Bogarat ültet a fülünkbe
- Előfeltevések: Olyan állítások, amelyeknek igaznak kell lenniük, hogy a kérdés egyenesen megválaszolható legyen. Ha valaki egyenesen megválaszol egy kérdést, akkor elfogadja a benne foglalt előfeltevéseket is.

7. Példa- túl sokat állító kérdés

Tücsök a hangyának:

*A szomszédaid tudják,
milyen irigy vagy?*

A Hangya lehetőségei:

A szomszédaid tudják, milyen irigy vagy?

1. *Igen/ Nem.*

- Ha a kérdezett egyenes választ ad a kérdésre, akkor elfogadja az előfeltevések igazságát. (rossz fényt vet rá)

2. *Álljon meg a menet! Te egész nyáron loptad a napot, míg én dolgoztam...*

- Ha nem ad egyenes választ, mellébeszél. (a mellébeszélés rossz fényt vet(het) rá, „nem zörög a haraszt” effektus)

3. *Ez felháborító, erre a kérdésre nem válaszolok.*

- Kérdés visszautasítása. „Nem zörög a haraszt” effektus

4. *Nem is vagyok irigy, aki megérdemli, annak szoktam segíteni.*

- Előfeltevések tagadása. „Nem zörög a haraszt” effektus, bizonyítási kényszer átvállalása, a tagadás nehéz folyamat.

Jó válasz a túl sokat állító kérdésre

---

1. Rámutatás, utalás a kérdés hibás jellegére
2. A kérdés kimondatlan előfeltevésének explicitté tétele (állító formában)
3. Az előfeltevés bizonyításának kérése

Ez alapján a helyes válasz:

Te minden alap nélkül állítod, hogy én irigy vagyok. Mire alapozod?

8. További példák

- Orbán Viktor és Kálmán Olga
  - 1:46-2:33
  - Forrás: <http://www.youtube.com/watch?v=YzNzOSz1Spw&feature=related>
- Csollány Szilveszter és Hajdú Péter
  - 2:22-2:33
  - Forrás: http://tv2.hu/frizbi_hajdu_peterrel/video/az-olimpikon-a-pult-moge-kenyszerult
- Orbán Viktor és Sváby András
  - 0:00-1:26
  - Forrás: <http://www.youtube.com/watch?v=yaNd0JBrSPE>

Kötelező irodalom

- Margitay Tihamér (2007): *Az érvelés mestersége*. Typotex, Budapest. 517-539.

Riporteri visszaélések érveléstechnikai elemzése, hatásvizsgálata

A kutatásom

- Az érveléstechnikában egyértelmű hibák megítélése a laikus közönség körében
- E kutatás tárgya a kérdésekre, válaszokra adott érveléstechnikai elmélet tesztelése
- Egyedi módszertan
- Újságírói szakma érveléstechnika nélkül: mekkora veszteség? Mekkora felelőtlenség?
- Gyakori közszereplők: hasznos forrás?

Hipotézisem

- A laikus közönség is nagyrészt érzékeli ezeket a visszásságokat, még ha nem is tudja azonosítani ezeket a jelenségeket.

Bereményi valódi portréja

2011. 09. 14.

36

A probléma: ha a riporterek miatt a kép nem a valóságos, torzított

Nem kell Bereményit jobbnak láttatni, mint amilyen

2011. 09. 14.

38

2.3 Kvalitatív kutatás

- 3 vizsgált interjú
- Módszer:
  - (1. Tartalomelemzés)
  - (2. Átírások)
  3. Nyitott kérdéses strukturált interjúk
  4. Adatelemzés: kódolás, kategorizáció
- Elméleti mintavétel:

az illetőnek ne legyenek érveléstechnikai ismeretei

3. Eredmények

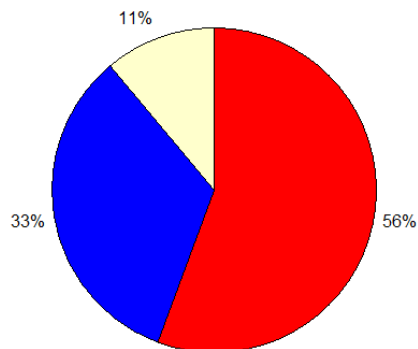

- Az érveléstechnika terén nem jártas befogadó közönség is érzékeli-e a szabályszegéseket, a visszaélést?
  - A válaszadók nagy része észlelt visszaélést.
- Az ő szemükben ezek milyen hatást, benyomást keltenek az interjú résztvevőiről?
  - A riporterek: egyértelmű negatív benyomás jellemző, Bereményi megítélése már nem ilyen egyértelmű. Viszont, ha a válaszstratégia az érveléstechnikai elmélet szerint történik, a riportalany megítélése javul.

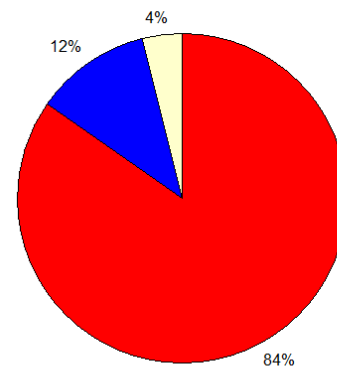
- Jobb-e a megítélése az érveléstechnikailag helyes válaszoknak az eredetieknél?
  - Egyértelműen igen.

Bereményi választstratégiájának értékelése az I. számú interjúban

■ Pozitív elemek arány
■ Negatív elemek arány
□ Semleges elemek arány

Bereményi választstratégiájának értékelése a II. számú interjúban

■ Pozitív elemek arány
■ Negatív elemek arány
□ Semleges elemek arány

Következtetések

- A hipotézisem

a laikus közönség is nagyrészt érzékeli a visszásságokat, még ha nem is tudja azonosítani ezeket a jelenségeket,

➤ a vizsgált minta esetében beigazolódtott.

Beugró

- A gyakorlat ideje:
- 2011. október 5. az óra második felében
- Pontos beosztás: a honlapon
- Hozni kell látható **NÉVTÁBLÁT**
- **Felkészülni:**
  - Vitatípusok
  - Hibás kérdések

Beugró

- 12 csoport, 6 vita
- 10 perces, irányított viták

- Szereplés: 5 pont
- Házi feladat: 10 pont